

HÍREK, ISMERTETÉSEK

Kühn Othmar

(1892—1969)

A magyar geológusok idősebb nemzedékének csaknem minden tagját közeli személyes kapcsolat fűzte a Magyarhoni Földtani Társulat 1969. március 26-án elhunyt tiszteleti tagjához, dr. K ü h n Othmarhoz, a bécsi egyetem nyugalmazott őslénytan professzorához. A fiatalabb generáció pedig onnan ismerhette, hogy élete utolsó 5 évében kétszer is járt nálunk. Egyik esetben tiszteleti tagsági oklevelét vette át, a másikban pedig néhány napos ittlété alatt gazdag tudományos programot bonyolított le. Benkóné Cz a b a l a y Lenke kandidátusi vitáján többszörös és értékes hozzászólással vett részt; Társulatunk felkérésére tartott előadásában széles tudományos megalapozottsággal rendelkező kítűnő előadóként mutatkozott be, az Egyetemi Őslénytani Tanszéken rendezett miocén kollokviumon V i a l o v O. S. professzorral együtt a magyar neogénkutatókat sok értékes adattal ismertette meg.

K ü h n Othmar 1892. november 5-én Bécsben született s a bécsi egyetemen végezte tanulmányait is. Az első világháborúban katonai szolgálatot teljesített. A háború után, 1919-ben tette le doktori szigorlatát. Fő tárgya a növénytan (a világhírű W e t t s t e i n professzornál), melléktárgya az őslénytan (az ugyancsak nagynevű D i e n e r professzornál) volt. Évekig középiskolai tanárként működött, de ezen idő alatt is már a bécsi Természettudományi Múzeum Geo-paleontológiai Osztályának önkéntes munkatársaként dolgozott. Véglegesen csak 1944-ben lépett a múzeum kötelekébe, ahol az 1949. esztendőben már a Geo-paleontológiai Osztály igazgatója. A minden szép iránt lelkesedő, a muzsikát és muzsikálást különösen kedvelő K ü h n Othmart a második világháború sem kímélte meg: 1940—44 között hadigeológusként szolgált.

A bécsi egyetem 1951-ben hívta meg az őslénytan professzorának, az 1956/57. tanévben már a Bölcsészettudományi Kar dékánjává (a bécsi egyetemen, mint nálunk régen, a természettudományi tanszékek a Bölcsészettudományi Karhoz tartoznak), majd az 1960/61. tanévben az egyetem rektorává választották. Professzori működésének idejére esik az Őslénytani Intézet átköltözése az új épületbe, ahol csakúgy, mint a Földtani Intézet is, tágas, korszerű, megfelelő elhelyezést nyert. K ü h n Othmar 72 éves korában, 1964-ben vonult nyugalomba.

Diszktora volt az athéni és a bukaresti egyetemnek.

Az Osztrák Tudományos Akadémia 1952-ben levelező, 1955-ben rendes tagjává választotta. Tagja volt ezenkívül a belgrádi, ljubljanaí, zágrábi, görög és a dán Tudományos Akadémiának. Számos tudományos egyesület tiszteleti tagsággal tüntette ki (Paleontological Society of India, a szlovén, bécsi és magyar földtani társulat és a Nemzetközi Paleontológiai Társulat).

A nemzetközi tudományos munkaszervezésben nagy érdeme, hogy R o g e r J.-val létrehozta a Mediterrán Neogén Commetteet a Nemzetközi Geológus Kongresszus keretein belül, amelynek első elnöke (1958—1960) s a Commettee első, Bécsben tartott ülészakának szervezője volt.

Az elismerések sokasága mögött széles alapú és eredményes tudományos munkásság rejlik. Tanulmányainak száma csaknem 200 s jellemző munkabírására és munkaszere-tetére, hogy ezekből mintegy 10 élete utolsó két évében látott napvilágot.

A kezdetben köztölt botanikai cikkek után első őslénytani tanulmánya a kréta időszak Portiteseikkel foglalkozott, majd Eggenburg miocénjének koralljait és mohaállatait dolgozta föl. Kevésbé méltányolt, de korát megelőző rövid tanulmányban a mai korallok változékonyságát vizsgálta és az így nyert eredményt a fosszilis anyagra alkalmazta:

Az egykori botanikus tehát az őslénytani kutatásban is alkalmazta a biológiai módszert, mint ahogyan további tanulmányaiban és könyveiben is találunk biológiai tárgyú munkákat.

K ü h n O. egyik fő munkaterülete élete végéig a csalánozó állatok tanulmányozása maradt. A Fossilium Catalogus számára megírta a Hydrozoa c. kötetet. Mint a csalánozók, különösen a korallok specialistájának a világ legkülönbözőbb helyeiről küldtek számára anyagot meghatározásra, így anyagismeret rendkívül nagy lett. A kapott anyag legtöbbször kréta vagy miocén korú volt. K ü h n O. földtörténeti irányú munkásságának súlypontja így részben a gosauai rétegekre és az ausztriai dániai képződmények felismerésére, részben pedig a miocén korú üledékekre esett.

A kréta időszak tanulmányokkal kapcsolatban vált a Rudisták kiváló kutatójává. A Fossilium Catalogusban megjelent újabb kötete Rudistae címen 1932-ben került kiadásra. Másik fő munkaterülete tehát a Rudistákhoz kapcsolódik. Ezen a téren is világszerte elismert tekintéllyé lett: a Rudistákkal foglalkozó kutatók egyre sűrűbben keresték fel tanácsért, útmutatásért.

Közben a S c h i n d e w o l f szerkesztésében megjelenő Handbuch der Paläontologie c. sorozat legelső kötetei egyikeként 1939-ben megjelenik a Hydrozoák tárgyaló 68 oldalas munka és a Geologische Jahrbichte köteteként 1941-ben a harmadidőszakra vonatkozó összefoglalása. Tevékeny részt vett a Lexique Stratigraphique kitűnően szerkesztett ausztriai kötetének összeállításában. 1965-ben kezdte meg a Catalogus Fossilium Austriae c. sorozat kiadását. Reméljük, hogy ez a félbemaradt munka áldozatkész folytatóra talál.

Elhunytával Társulatunk tiszteleti tagjainak sora olyan külföldi tudóssal vált szegényebbé, aki a magyar geológusoknak is mindig segítőkész barátja volt. Mindazok, akiket a barátság és tisztelet szálai fűztek K ü h n Othmarhoz szívükben mély megrendüléssel gyszólják, a Magyarhoni Földtani Társulat pedig elhunyt tiszteleti tagjainak emlékét őszinte kegyelettel őrzi meg. Nagyértékű munkásságával örökre beírta nevét a paleontológia évkönyvébe.

B o g s c h László

Emlékezés Primics Györgyre halálának 75. évfordulóján

Ezelőtt 75 esztendővel 1893. aug. 9-én 44 éves korában, sok küzdelem után élete derekán, hasznos és még sokat ígérő tevékenységének tetőpontján ragadta el a halál P r i m i c s Györgyöt, a Magyar Állami Földtani Intézet geológusát, Erdély földjének lankadatlan kutatóját. Megérdemli, hogy kegyelettel röviden emlékezzünk rá.

P r i m i c s György Bereg megye szülőtte, de rövid életének és működésének a javát Erdélyben töltötte, és ott is halt meg Belényesen, hivatása teljesítése, térképezés közben. Korán árvaságra jutott és magára hagyva nehéz küzdelmes éveket töltött mint serdülő ifjú. Középsikolai tanulmányait sok nélkülözés közepette végezte több helyen (Ungvár, Szeged, Szabadka, Kolozsvár), miközben házitanítóskodott és végül is Kolozsváron érettségizett. Itt végezte el az egyetemet is, ahol kiváló szorgalma és az ásványföldtan iránti előszeretete feltűnt K o c h Antal professzornak, aki segítette a tehetséges fiatalembert.

Egyetemi tanulmányai elvégzésével 1878-tól mint K o c h Antal tanársegéde főleg Erdély déli (Fogarasi-havasok) és keleti határhegységeinek átnézetes földtani felvételét végezte. 1884-ben szakismeretei bővítése céljából a minisztérium ösztöndíjjal külföldi tanulmányútra küldte és a bécsi és heidelbergi egyetemen T s c h e r m á k, ill. R o s e n b u s c h előadásait hallgatta. Külföldről visszatérve rövid idejű budapesti tartózkodás után 1887-ben az Erdélyi Múzeum őrségéde lett Kolozsváron. Ebbeli minőségében lankadatlanul folytatta Erdély földjének kutatását, kiváltképpen ásványtani és közettani viszonyainak vizsgálatát. Főleg az Erdélyi Középhegység területén dolgozott, de foglalkozott Erdély más területeivel is. Elvégezte I n k e y Béla által megkezdett Csetrás-hegység (Erdélyi Középhegységben) részletes bányageológiai felvételét, mely terjedelmes munkává nőtte ki magát, és „A Csetrás-hegység geológiája és értelései” cím alatt a Természettudományi Társulat kiadásában jelent meg 1896-ban. — 1892-ben sikerült régi óhaja szerint a Magyar Állami Földtani Intézet szolgálatába lépnie, a kegyetlen sors azonban nem engedte, hogy új munkahelyén működve szolgálhassa a hazai földtan tudományát.

Dr. C s i k y Gábor

A vízgazdálkodási tudományos kutatás 15 éve. 1—203 l. (Szerk.: Zrínyi József dr.) Bibliográfia (VITUKI kiadás) Bp. 1968. — **A Vízgazdálkodási Tudományos Kutató Intézet 1967. évi kutatásainak jegyzéke.** 1—30 l. — Bibliográfia (VITUKI kiadás) Bp. 1968

Világszerte általános az a felismerés és megállapítás, hogy a nagy, sőt még a közepes nagyságrendű beruházások is komoly tudományos előkészítő munkát igényelnek. Számos esetben olyan elmélyült kutatótevékenységre van szükség, hogy a világ minden részében kutató intézeteket létesítenek ilyen célokra. Nemzetközi tapasztalat, hogy a teljes beruházási összeget alapul véve: 2—4%-os ráfordítással hatalmas megtakarítások vagy a tervezettnél sokkal jobb hatások érhetőek el.

Ilyen megfontolások alapján hozták létre 1952-ben a Vízgazdálkodási Tudományos Kutató Intézetet (röviden VITUKI). Az Intézet fennállása óta — megközelítőleg — 1600 kutatási témát dolgozott ki. Az első 16 esztendőben kb. 1320-at, a vízügyi szolgálat legkülönbözőbb feladatainak köréből. Ezekről a befejezett, kidolgozott témákról a VITUKI fenti címen annotált jegyzékeket adott ki.

A kiadványnak nemcsak az a célja, hogy felhívja a figyelmet az Intézet sokrétű tevékenységére, mert ez a kutatás nem önmagáért való, hanem az életet szolgálja. Szükséges tehát gondoskodni arról, hogy mind a vízügyi szolgálat érintett ágazatai, mind a kutatási témák tárgykörében érdekelt tudományok és tudományágak képviselői tudomást szerezzenek a VITUKI-ban folytatott kutatásokról és a lezárt kutatási témák felhasználható eredményeiről.

A kiadványt áttekintve hű képet kapunk az Intézetben végzett kutatói tevékenység fejlődéséről és jelentős kiszélesedéséről. Az első néhány esztendőben az Intézet feladata a tervezett vízgazdálkodás megteremtéséhez szükséges alapkutatások elvégzése volt. Elsősorban az ország rendelkezésére álló vízkészletet kellett megállapítani és ehhez kapcsolódva az ország hidrológiai viszonyainak feltárását kellett elvégezni. Az ebben az időszakban folytatott vizsgálatok és kutatások alapozó jellegűek voltak. Az ipar, a mezőgazdaság és általában a társadalmi fejlődés során azonban kiszélesedett a vízgazdálkodás tevékenységi köre és ezzel karöltve megnövekedtek az Intézet feladatai is. Ez a folyamat a kutatómunka kiteljesedését eredményezte, amivel — természetesen — együtt járt a minőségi követelmények javulása is. Ez időben kezdődött meg az Intézet keretén belül a kutatómunka a vízipítés, a vízminőségvédelem, a szennyvíztisztítás, a nagy vízipítési műtárgyak hidraulikai kérdései, a vízgazdálkodással összefüggő közgazdasági kérdések, az öntözés és nem kevésbé az árvízvédelem és belvízvédelem, valamint a vízellátás terén is.

Az a bőségesen annotált jegyzék, amelyet dr. Stelczer Károly, az Intézet igazgatója 1968 decemberében közreadott a VITUKI első 15 évének, valamint az Intézet 1967. évi munkásságáról, 1322 tételt magába foglaló speciális bibliográfia. Összeállításában a szerkesztőn kívül öt mérnök: *Bolgar László, Dohnalik József, Kiss Oszkár, Rittinger A. Pál és Tóry Kálmán* vett részt. Ez a két kötet bekosztóntó abban a sorozatban, melyet az Intézet a felhasználók információs igényei kielégítése érdekében a jövőben évről évre kiad. Eppen ezért az Intézet igazgatósága szívesen veszi, ha a felhasználó intézmények és szakemberek levélben közlik az Intézet Műszaki Titkárságával (Budapest VIII., Rákóczi út 41) a kiadványra vonatkozó mindennemű észrevételeiket és módosítást kívánó vagy ajánló javaslatukat.

A bibliográfia felépítése a kutatások időrendjének megfelelő; ezen belül azonban a közölt témabeszámolókat a szerkesztők 21 szakcsoportra bontották. Ezek a következők:

1. A vízgazdálkodás általános kérdései, 2. Vízkészletgazdálkodás, 3. Vízminőség-védelem, 4. Hidrológia, 5. Hidraulika, hidromechanika, 6. Közgazdaságtan, 7. A vízgazdálkodás egyéb alaptudományai, 8. Vízipítés, 9. Vízgépek, 10. Műszerfejlesztés (távkezelés, távvezérlés, információs rendszerek), 11. Árvízvédelem, 12. Vízrendezés, 13. Mezőgazdasági vízgazdálkodás, 14. Vízellátás, 15. Csatornázás, 16. Szennyvíztisztítás, 17. Folyószabályozás, 18. Vízütak, 19. Vízterohasznosítás, 20. Duzzasztóművek, 21. Völgyzárógáták.

A részletes bibliográfia mindenekelőtt közli a kutatási témabeszámoló törzsszámát, majd a szakcsoport megnevezését. (Van olyan téma, amely több szakcsoportba is sorolható. Ebben az esetben a leírás több szakcsoport megnevezését adja.)

A téma megnevezése azonos annak eredeti címével. Az annotációk bőségesek: átlagban 15—20 sorosak.

A bibliográfiai leírást a fentebb adott 21 szakcsoportnak megfelelő bontásban tudomány- és szakterületi mutató követi. Ezután a földrajzi nevek szerinti mutató

találjuk. Ez utóbbinak I. része a folyók, vízfolyások, források, tavak, tározók, csatornák és fürdők, II. része pedig a városok, községek és földrajzi környékek törzsszámait tartalmazza.

A jelenleg munka alatt levő 3. (1968. évi) kötet folytatólagos törzsszámokkal készül és tartalmazza a kutató nevét, a tanulmány terjedelmét, ábra fénykép, táblázat mennyiségét is.

A VITUKI ezen kiadványai a Hidrológiai Decennium egyik jelentős munkája. Az Intézet nemcsak a vízügyi szolgálat ágazataiban tevékenykedő szakemberek, hanem a geográfusok, geológusok, agrogeológusok, balneológusok, meteorológusok és még számos más érintett tudomány művelői felé is hasznosíthatóvá óhajtja lenni az eddig elért tudományos és gyakorlati eredményeket. Így első helyen kell említenünk a bányászat, a földtani és bányászati kutatás területét. Az Intézet medermorfológiai kutatási eredményei a kavics- és homokbányászat mellett igen jelentős segítséget nyújthatnak az alföldi kőolaj- és földgázkutatások folytatásához is.

A kötet szép kiállítása a VIZDÓK Sokszorosító Üzeme dolgozóinak jó ízlését és gondos munkáját dicséri.

Dr. B e n d e f y László